

Fotó: MTI/Matthé Zoltán

MESSZIRÓL KERÜLI A KONFLIKTUST

A Trianon 100 költségvetési támogatása

Fékezett habzás

A múlt héten hiába folyt a csapból is Trianon 100. évfordulója, a kormány mindent megtett annak érdekében, hogy politikai helyett kulturális vonalon tartsa a megemlékezéseket. Megnéztük, hogyan költötték el a nemzeti összetartozás évére szánt több mint 10 milliárdot.

■ A Fidesz–KDNP tíz évvel ezelőtti kétharmados győzelme után az új parlament első intézkedéseinek egyikeként iktatták törvénybe hivatalos emléknapnak a trianoni békeszerződés aláírásának napját. A kormány a Nemzeti Összetartozás Napjaként értelmezte újra az év-

fordulót, és pozitív üzenetet próbált adni az egyébként tragikusan felfogott eseménynek, egyúttal igyekezett elvenni a szélsőjobbtól a Trianon-kártyát. Mindez felemásan sikerült: az elmúlt tíz évben inkább az útkeresés jellemezte az emléknap alkalmából tartott ünnepsége-

ket és megemlékezéseket, amelyek fura keverékét adták a Nagy-Magyarország-nosztalgia-nak, a pátoszos összetartozás-érzés hangsúlyozásának és a népi kultúra felemelésének. Nem alakult ki központi megemlékezési mód, nem voltak hivatalos, nagyszabású ünnepek, Trianon évfordulója inkább megmaradt kommunikációs szinten. Főleg a kormánypárti politikusok kicentizett beszédei jellemezték, illetve olyan ballépések, mint 2013-ban a „nemzeti összetartozás dalának” kikiáltott, gyermek Barackfa-dal; jellemző, hogy két évvel később már a kormány sem nagyon szorgalmazta az éneklését. 2019-ben végül a Ghymes Kézfogás című dalát hirdették a „nemzeti összetartozás himnuszaként”, s azt 7 ezer gyerekkel el is énekeltek a Kossuth téren az emléknap legfőbb „hagyományteremtő” eseményeként. Bár az idén online lehetett csatlakozni a közös énekléshez, mégis új „összetartozás dala” készült, ezúttal a Csík Zenekar *Hazám, hazám* című száma kapta meg a kitüntető címet.

Az elmúlt tíz évben próbálkoztak „színes forgatag” néven zsbívásával is a Kossuth téren, alkalmanként tartottak központi hagyományörző előadásokat vagy ünnepi koncerteket hol határon túli fellépőkkel, hol egyszerű popénekesekkel, ám leginkább a 2011-ben létrehozott, rendezvényközpontként működő Magyarország Háza volt az, amely állandó elemként évről évre családi és kulturális programokat szervezett az emléknap alkalmából, főleg határon túli fellépőkkel.

Központi ünnepség és markáns üzenet híján a Nemzeti Összetartozás Napja így végül a határon túliakra fókuszáló, politikai tartalom nélküli és leginkább gesztusértékű kulturális eseménysorozatként fixálódott. Az emléknap visszás helyzetét jelzi az is, hogy bár Orbán Viktor miniszterelnök minden lehetőséget megragad a nyilvános szereplésre, a Trianon-emléknapokon rendszerint nem mutatkozott. Tavaly állt ki először beszédet mondani a

NAGYÍTÁS

Nemzeti Összetartozás Napja alkalmából, és akkor is csak a határon túli gyerekeket üdültető Rákóczi Szövetség sátoraljaújhegyi táborában – ugyanide tért vissza az idén, a 100. évfordulón is, csak ezúttal turulszobrot avatni.

Elkert évforduló

A 100. évforduló mellett viszont nem lehetett elmenni – az akkor még erőteljes Jobbik már 2018-tól többször is felszólította a kormányt az emlékezésre, meg hogy 2020-at nyilvánítsák Trianon-emlékévvé. A kormány ezeket a javaslatokat rendre lesöpörte az asztalról. Végül a saját narratíváját folytatva tavaly június 18-án egy országgyűlési határozattal nyilvánították 2020-at a nemzeti összetartozás évévé, maga a határozat pedig már akkor kijelölte az irányokat: a „2010-ben megkezdett, határokon átívelő békés nemzetegyesítési politika eredményeiről” írt, és politikai helyett továbbra is kulturális vonalon igyekezett tartani a megemlékezéseket. Szorgalmazta „olyan rendezvények, megemlékezések szervezését, valamint oktatási anyagok és filmalkotások készítését, amelyek erősítik a magyarság országhatárok feletti összetartozásának tudatát, önazonossága kifejezését és védelmét”, továbbá a „Kárpát-medencei magyarság megmaradásáért folytatott küzdelmeinek, valamint a magyarság kulturális, szellemi, tudományos, gazdasági és sportsikereinek bemutatását szolgáló kiállítások, konferenciák szervezését és ismeretterjesztő anyagok létrehozását”, és kiemelte, hogy „az állami szuverenitás elvét és a nemzeti közösségek önazonossága iránti jogos igényeket egyaránt tiszteletben tartó, új közép-európai együttműködés” megteremtését célozza. A HVG idén januárban arról írt, hogy nem véletlenül próbálja „kibekkelni” a kormány 2020-at és a Trianon-emlékévet: Orbán Viktor együttműködésre törekszik a szomszédos országokkal, és inkább egy erős Közép-Európával szövetségben próbálna szembeállni a Nyugattal – ehhez pedig nem jönne jól a radikális politikai üzenetekkel telített Trianon-emléké.

Hiába döntött ugyanis a parlament tavaly nyáron a nemzeti összetartozás éve mellett, hogy ez pontosan mit takar, az továbbra is homályban maradt. A témát szívügyének tekintő Jobbik többször is rákérdezett a témára; 2019 novemberében például azt a választ kapták Potápi Árpád János nemzetpolitikáért felelős

államtitkár bizottsági meghallgatásán, hogy az eseménysorozatot az Első Világháborús Centenárium Emlékbizottság fogja szervezni. Ez utóbbi a több éven át tartó I. világháborús megemlékezéseket koordinálta, és főleg világháborús emlékművekre, kiadványokra, kiállításokra adott pénzt, elnöke Kásler Miklós emberi erőforrás miniszter, és tagjai között van Schmidt Mária, a Terror Háza Múzeum főigazgatója, valamint Szakály Sándor, a Veritas Intézet igazgatója is.

Idén februárban aztán a kormány egy határozattal közvetlenül osztotta szét az emlékévre szánt összesen 10,34 milliárd forintot. A költé-

ről válaszoltak a *Magyar Narancs* kérdéseire. Úgy tudjuk, voltak, akiket a minisztériumból utasítottak arra, hogy ne válaszoljanak. A kapott válaszokból az derült ki, hogy a támogatott intézmények leginkább a saját profiljukon belül a határon túli tematika bővítésére, illetve elhúzódó kulturális-tudományos projektekre költik a kapott pénzt.

A legtöbbet, valamivel több mint 3,3 milliárd forintot a 2011-ben létrehozott, elkülönített állami pénzalap, a határon túli magyarok támogatásait intéző Bethlen Gábor Alap (BCA) kapta. A BCA a Miniszterelnökséghez irányított minket kérdéseinkkel, ahonnan azt a választ

FEL A KEZEKKEL! (CENTÉNÁRIUMI TURULSZOBOR, SÁTORALJAÚJHELY)

sekből is az látszik, hogy a kormány elsősorban kulturális-tudományos-ismeretterjesztő vonalon próbálja tartani a témát. Jellemző, hogy míg Schmidt Mária korábban kormánybiztosként komplett emlékévéért felelt – mintegy 15 milliárd forintból gazdálkodhatott az 1956-os emléké, 12 milliárdból a rendszerváltást ünneplő és három évig tartó „30 éve szabadon” projekt keretében –, most az általa fémjelzett Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásért Közalapítványhoz (KKETTKK) a pénznek csak körülbelül a harmadát helyezték ki, a többit a különféle intézmények közvetlenül kapták meg.

Új emlékmű készül?

A kormányhatározattal összesen 26 intézmény jutott az emlékévre szánt forrásokhoz, és bár próbáltuk mindtől megérdeklődni, mire költik a támogatást, lapzártánkig csak 10 hely-

kaptuk, hogy a vonatkozó kormányhatározat szerint 812 millió forintot „nemzetpolitikai célú támogatásként” különböző, a kormányhatározatban is nevesített határon túli magyar szervezetek között osztanak szét, 300 millió forintot pedig „történelem-kultúra-politikai célú továbbképzésének támogatására” költenek. A Miniszterelnökség közlése szerint ez azt jelenti, hogy „a 19. és különösen a 20. századi magyar történelem kutatása, a magyarság történetéhez szorosan kapcsolódó nemzetközi folyamatok vizsgálata és bemutatása valósul meg, amely [sic!] hozzájárul magyar nemzetünk, a világ magyarságának történelmi megismeréséhez és megismertetéséhez”. A korábbi években is rendszeresen ünnepeket szervező Magyarság Háza program további 100 milliót kapott, a Határtalanul! Program pedig 2,1 milliárdot – ez utóbbi elvileg arra szolgál, hogy magyarországi iskolák tanulóit az állam támogatásával osztálykirándulá-

son vehessenek részt a szomszédos országok magyarlakta területein.

Schmidt Mária közalapítványa ezúttal csak 2,9 milliárd forint felett rendelkezhetett. Bár a KKEFTKK sem reagált a megkeresésünkre, illetve a közbeszerzési értesítőben sem találni információt a nemzeti összetartozás évével kapcsolatos költségeikről, eddig két darab, egyenként egyperces megemlékező szpotot, valamint egy Schmidt Mária és Tallai Gábor, a Terror Háza programigazgatója által írt ismeretterjesztő történelemfüzetet biztosan készítettek. A Trianonra emlékező „Összetartozunk, összetartozunk. Megfogya bár, de törve nem!” feliratú óriásplakátokon is az alapítvány logója látható – így feltételezhetően azért is ők felelnek.

Az emlékvé költségeinek harmadik harmada változtatásosn oszlik meg. Közel 354 milliót kapott belőle a kormánynak kedves Batthyány Lajos Alapítvány, de a kormány több szerve is, így például az Aktív Magyarországiért felelős kormánybiztos tevékenységével összefüggő feladatokra 350 millió forintot utalt ki a kormányhatározat, a Külgazdasági és Külügyminisztériumnak pedig 150 milliót – az utóbbi két kérdésünkre azt írták, még az idén felhasználják a pénzt összesen 36 ország 54 külképviseletén tartandó 135 kulturális programra.

500 millió forintot kapott a MANK Magyar Alkotóművészeti Közhasznú Nonprofit Kft., amely nem válaszolt ugyan a kérdéseinkre, még márciusban azonban ötletpályázatot hirdetett egy „Nemzeti Összetartozás Emlékműre”, amelyet az I. kerületbe, a Szent György térre, a Vérmezőre vagy választott vidéki helyszínre tervezhetnek a pályázók, és amelynek eredményhirdetését végül egy hete elhalasztották. Ugyanakkor van már egy Nemzeti összetartozás emlékhely: az Alkotmány utca Kossuth téri torkolatánál a 100. évfordulóra elkészült az emlékvé költségvetésétől függetlenül 5 milliárdból épített Trianon-árok, de a felavatását végül a koronavírus-járványra hivatkozva elhalasztották. Annak ellenére is, hogy a kormány május végén külön rendeletben engedélyezte a Nemzeti Összetartozás Napja alkalmából tartott megemlékezéseket, így valószínűleg az avatás is befelé volt.

Előadás, kiállítások, digitális atlasz

Kaptak pénzt a nagy országos múzeumok (75,6 és 225,5 millió forint közötti összegeket a Magyar Nemzeti Múzeum, a Néprajzi Múzeum, a HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum, a Petőfi Irodalmi Múzeum, a Skanzen), a legtöbb közülük, 500 milliót azonban a Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galé-

ria, amely a trianoni határokon kívül rekedt magyar képzőművészet száz évét átfogó kiállítást tervez belőle. Az országos múzeumok mellett az alapítványi működtetésű várpalotai Trianon Múzeum 220 millió forinthez jutott az emlékvé büdzséjéből, de az intézményt az idén egyébként is felkarolta a kormány: a Nemzeti Kastély és Várprogram keretében további 463,5 millió forintot költ a kormány a múzeumnak helyet adó Zichy-kastélyra.

A múzeumok mellett több kutatóintézet kapott még a forrásokból – köztük a tavaly létrehozott Magyarországi Kutató Intézet és a Szakály Sándor-féle Veritas Intézet (86,5 illetve 56,2 millió), amelyekről nem tudtuk meg, hogy mit terveznek a pénzből. E körből a legtöbbet, 280,7 milliót az MTA kutatóhálózatából alakult Eötvös Loránd Kutatási Hálózat (ELKH) kapott. Kérdésünkre az ELKH közölte, a pénz teljes egészében a Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpontokhoz kerül a *Magyarország Nemzeti Atlasza – Társadalom* című kötet

Nem véletlenül próbálja „kibekkelni” a kormány 2020-at és a Trianon-emlékvét: Orbán Viktor inkább egy erős Közép-Európával szövetségben próbálna szembeszállni a Nyugattal.

interaktív, szabad hozzáférést, elektronikus változatának megalkotására. A digitális atlasz a Kárpát-medencében és a közvetlen szomszédságában lévő területeken fogja bemutatni a társadalom jelenlegi és közelmúltbeli állapotát, illetve az elmúlt száz év folyamatait a népességre, a településekre és az életkörülményekre vonatkozóan. A projekten már elkezdtek dolgozni, legkorábban az év végén mutathatják be.

Hasonló munkával készül a Központi Statisztikai Hivatal is, amely 120 millió forintot kapott az emlékvé büdzséjéből: ők egy programozat keretében állnak elő a hivatal által őrzött korabeli dokumentumok felhasználásával készülő kiadványokkal, illetve *A számotartott nemzet* című különleges térképalbummal.

A Kárpát-medence néphagyományának ápolásával foglalkozó Hagyományok Háza 140 milliót kapott, a lakiteleki Népfőiskola Alapítvány által 2017-ben létrehozott, közművelődéssel foglalkozó Nemzeti Művelődési Intézet pedig 223 milliót – ők azt közölték, hogy a pénzt programok megrendezésére, kiadványok megjelentetésére és emlékpontok létrehozására fordítják, segítik a helyi értékeket bemutató megyei értéknapok megrendezését. Az emlékvéhez kapcsolódva az egykori civil szervezetek tevékenységének ismertetésére egy kiadványt is terveznek, valamint fotókiállít-

tásokat és egy alkotói pályázaton emberi sokakat, történeteket mutatnak be kiadvány és kiállítás formájában.

A 40,2 millió forintot szerző Magyar Nemzeti Levéltár nem reagált a megkeresésünkre, a 22,5 millió forinttal támogatott Nemzeti Örökség Intézete viszont azt közölte, hogy az ideai Emlékhelyek Napja programsorozatával pályázott a támogatásra, amit általában májusban szoktak tartani, de idén a koronavírus-járvány miatt ez augusztus 29-én lesz. A tervek szerint határon túli diákokat fogadnak a Fiumei úti sírkert nemzeti emlékhelyén, a programsorozat pedig három kiemelt helyszínen, Pákozdon, Ópusztaszeren és a Fiumei úti sírkertben, illetve a többi csatlakozó emlékhelyen zajlana.

Az állami előadó-művészeti szcéna is kapott a támogatásokból, a legtöbbet, 155,7 millió forintot a Budapesti Operettszínház, amely gálaestet tervezett határon túli szólisták bevonásával. Ezt a járvány miatt végül szabadtéren akarják megtartani, emellett a határon túlra tervezett turnéjukat is elhalasztották. A Művészetek Palotája 22,2, a Magyar Állami Operaház 10, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem és Zeneakadémia 13,6 millió forintot kapott a nemzeti összetartozással összefüggő programjaira – közülük csak az utóbbi válaszolt; olyan koncerteket terveznek a pénzből, amelyeken magyar szerzők művei hangzanak el, illetve az elszakított magyarlakta területek népzenéje szólal meg.

A Nemzeti Színház bár csak 20,8 millió forinthez jutott, igen komolyan veszi a feladatot: közlésük szerint egy kültéri, bronzba öntött terepasztal felállítását tervezik, amelyen az 1920-ban működő összes magyar nyelvű színházat megjelenítik, hogy ezzel mutassák be „a színházi Trianont”. Az Országos Színház-történelmi Múzeum és Intézet segítségével pedig egy ehhez kapcsolódó okostelefonos applikációt is készítenek, hogy így mutassák be a kulturális veszteséget, amit az 1920-as békeszerződés okozott. Az emlékvéhez kapcsolódva Kustán Melinda textiltervező egy új nagyfiggőnyt is tervezett a színháznak, egy életfát ábrázol majd, és a történelmi Magyarország hatvan tájegységének mintakincseiből áll össze. De a Nemzeti Színház külön előadással is készül: a Nemzeti Táncgyűttel közösen *Trianon* címmel táncetűdőkkel építkező műsort visznek színre összesen. Terveznek a témába vágó felolvasóesteket, illetve a Vidnyánszky Attila rendezte *Tizenhárom almafát* című előadást is játszották volna (az új évadban fel is újítják). A darabhoz kapcsolódóan már eddig is ültettek 13 almafát a határ közelében, most a határon túlra is 13 almafát akarnak ültetni.

Fazekas Zsuzsanna